

1 . – Πρόλογος – Γενικά

Πολλές φορές, στη σύγχρονη έννομη τάξη και σύμφωνα με την πρόσφατη, κυρίως, νομολογία, μεγάλο μέρος της ύλης των εφημερίδων και του τηλεοπτικού χρόνου των δελτίων ειδήσεων καλύπτουν περιστατικά με τραυματισμούς ή και θανάτους πολιτών από σφαίρες του Δημοσίου που βλήθηκαν, ενώ ίσως δεν έπρεπε, από τις κάνες υπηρεσιακών όπλων αστυνομικών. Τα συγκεκριμένα περιστατικά είναι αναμφισβήτητο ότι δεν κολακεύουν την δημόσια εικόνα της αστυνομίας ούτε καλλιεργούν το απαραίτητο κλίμα εμπιστοσύνης προς αυτή. Η ύπαρξη αυτών των βλαβερών συμβάντων και η έστω και ελάχιστη υπόνοια ότι ήταν υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες αδικαιολόγητα, κατέστησαν επιτακτικότερη την ανάγκη νομοθετικής ρύθμισης του θέματος και σαφούς καθορισμού του πλαισίου εντός του οποίου νομιμοποιείται κάθε δραστηριότητα από μέρους του αστυνομικού. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το ζήτημα της χρήσης των υπηρεσιακών όπλων που συναντά και το μεγαλύτερο κοινωνικό ενδιαφέρον λόγω της συχνότητας φαινομένων σχετικών με την άσκοπη χρήση τους.

Οι σχετικές με βία και όπλα συμπεριφορές ενέχουν κινδύνους για πολλά έννομα αγαθά, είτε κοινωνικά (πολίτευμα, δημόσια τάξη, πολιτειακή εξουσία) είτε ατομικά (ζωή, υγεία, προσωπική ελευθερία). Όσον αφορά όμως στην οπλοχρησία εκ μέρους των αστυνομικών, το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό και η ταυτόχρονα προστατευόμενη αξία είναι η δημόσια τάξη. Πρόκειται για « το κοινωνικό συμφέρον της ύπαρξης ευταξίας στις κοινωνικές δραστηριότητες, δηλαδή την κατάσταση ηρεμίας και κοινής ειρήνης που επικρατεί σε συγκεκριμένο χωροχρόνο μέσα στο κράτος».

Μέχρι το πρόσφατο παρελθόν λοιπόν (συγκεκριμένα το 2003, οπότε και ψηφίστηκε σχετικός νόμος) λόγω της ανυπαρξίας σαφούς και συμφώνου με το Σύνταγμα νομοθετικού πλαισίου, περιπτώσεις σχετικές με χρήση όπλων από αστυνομικούς παρέμεναν αρρυθμιστες ή ελλιπώς καθορισμένες δημιουργώντας προβλήματα και διχάζοντας τη θεωρία.

Ένα άλλο πρόβλημα, που τελεί σε άμεσο σύνδεσμο με το προαναφερθέν, είναι αυτό της οριοθέτησης της εξουσίας των αστυνομικών οργάνων ώστε να διαφυλάσσονται τα συνταγματικώς κατοχυρωμένα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, τα οποία απολαμβάνει κάθε κάτοικος της ελληνικής Επικράτειας . Τα συνταγματικά δικαιώματα αποτελούν βασικές εξειδικεύσεις της ανθρώπινης αξίας και ως εκ τούτου είναι βασικά και θεμελιώδη. Επιπλέον, ως συνταγματικά, στρέφονται καταρχήν κατά της κρατικής εξουσίας συνεπώς και της ασκούμενης από τους αστυνομικούς στα πλαίσια των καθηκόντων τους.

Τα δικαιώματα της ελευθερίας ανάπτυξης της προσωπικότητας, της μη προσβολής της τιμής, της ισότητας των πολιτών καθώς και άλλα εξίσου μεγάλης σημασίας, οφείλουν να διασφαλίζονται και στρέφονται κατά παντός ο οποίος μπορεί να τα προσβάλει και κυρίως κατά της ασκούμενης από τους αστυνομικούς κρατικής εξουσίας, δεδομένου ότι τα όρια είναι πολλές φορές ρευστά και η υπέρβασή τους ιδιαίτερα ευχερής.

2.- Η αστυνομική βία ως κατάχρηση εξουσίας

Η αστυνομική βία, ως έκφραση κρατικής εξουσίας, διαθέτει ένα τεκμήριο νομιμότητας εμφανιζόμενη ως ενάσκηση δικαιώματος ή εκπλήρωση καθήκοντος. Το γεγονός αυτό αποτελεί και τον κύριο λόγο άγνοιας των νομίμων ορίων της από τους πολίτες αλλά και της εσφαλμένης πολλές φορές αντίληψης των αστυνομικών ως προς αυτά.

Σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 3 του Συντάγματος μετά την αναθεώρηση του 2001 «Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται». Έτσι, η γενική αρχή της απαγόρευσης καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος αποκτά με την ως άνω διάταξη, επαυξημένη και τυπικά, συνταγματική ισχύ ώστε να μην μπορεί να καταργηθεί ή να αλλοιωθεί με κοινό νόμο.

Εξετάζοντας τις διατάξεις του Συντάγματος μπορούμε να συναγάγουμε απ' αυτές κάποιους βασικούς περιορισμούς στην άσκηση των δικαιωμάτων, ελευθεριών και δημοσίων εξουσιών. Σημειωτέον ότι στην προκείμενη περίπτωση δε γίνεται διαχωρισμός των εννοιών «κατάχρηση δικαιώματος» και «κατάχρηση εξουσίας». Γίνεται δεκτό ότι στη έννοια της κατάχρησης δικαιώματος, σκοπός που περιορίζει την άσκησή του δεν είναι ο ιδιωτικού συμφέροντος σκοπός, αλλά ο γενικότερος και κοινωνικού δημοσίου συμφέροντος σκοπός, στην εξυπηρέτηση του οποίου εντάσσεται το δικαίωμα. Επίσης, τα κριτήρια περιορισμού της άσκησης είναι τα ίδια τόσο στην κατάχρηση δικαιώματος όσο και στην κατάχρηση εξουσίας μόνο που η πρώτη όταν εφαρμόζεται στο δημόσιο δίκαιο επεκτείνει τα κριτήρια αυτά και στην κακή χρήση της διακριτικής ευχέρειας των δημοσίων οργάνων, μεταξύ των οποίων και των αστυνομικών.

Οι περιορισμοί, λοιπόν, οι οποίοι περιλαμβάνονται στο Σύνταγμα και αφορούν στην άσκηση εξουσιών (ή/και δικαιωμάτων) αναφέρονται στην τήρηση των διεθνώς αναγνωρισμένων δημοκρατικών αρχών οργανώσεως και λειτουργίας της πολιτείας και κοινωνίας, τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ατομικών, κοινωνικών και πολιτικών, το σεβασμό των χρηστών ηθών, καθώς και τον γενικότερο σκοπό του Συντάγματος για ευημερία όλων των μελών της κοινωνίας με την ελεύθερη και ισότιμη ανάπτυξη της προσωπικότητας κάθε μέλους της μέσα σ' αυτή.

Συμπερασματικά, από την παρ.3 του άρθρου 25 του Συντάγματος και μία περίληψη των παραπάνω αρχών, προκύπτει το ολοκληρωμένο περιεχόμενο των ορίων της κρατικής εξουσίας, άρα και της εκφραζόμενης από τα αστυνομικά όργανα. Αυτό είναι : «Δεν επιτρέπεται ως καταχρηστική η άσκηση δικαιώματος που υπερβαίνει τα όρια που επιβάλλονται σ' αυτήν από την υποχρέωση σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου ή των χρηστών ηθών ή από την ανάγκη ευημερίας με δημοκρατικά μέσα». Κάθε εξουσία λοιπόν, σε οποιοδήποτε πεδίο ή κλάδο του Δικαίου και αν ανήκει και οσοδήποτε ιερό και απαραβίαστο και αν είναι, ασκείται κάποιες φορές καταχρηστικά. Γι' αυτό και η απαγόρευση καταχρηστικής άσκησής της επεκτάθηκε σε όλο το Δίκαιο (άρθρο 25 παρ.1γ Σ : καθιερώνει την ενότητα της έννομης τάξης) και το διατρέχει τώρα απ' άκρο σ' άκρο σαν βασική καταστατική αρχή του. Αυτή η γενική αρχή που διέπει το σύνολο του Δικαίου οφείλει να αποτελεί αφετηρία για τη ερμηνεία των ορίων της εξουσίας των αστυνομικών οργάνων.

3.- Αστυνομική βία και ανθρώπινα δικαιώματα-γενικά

Επιχειρώντας μια προσέγγιση των συνηθέστερων εκφράσεων της αστυνομικής βίας, θα πρέπει να μνημονευτεί αρχικά η παγιωμένη τα τελευταία χρόνια πρακτική της

αστυνομίας να προσάγει στα αστυνομικά τμήματα άτομα σε βάρος των οποίων δεν υπάρχει δικαστικό ένταλμα, ούτε κάποια αντικειμενική ένδειξη εμπλοκής σε αξιόποινη πράξη. Ως νομική βάση για την προσαγωγή τους χρησιμοποιείται το άρθρο 74 του π. δ. 141/1991. Από τη διατύπωσή του, η αστυνομία συνάγει το συμπέρασμα ότι ακόμα και αν το άτομο είναι σε θέση να βεβαιώσει την ταυτότητά του μπορεί να μεταφέρεται στο αστυνομικό τμήμα, εφόσον βρίσκεται σε περιοχή «υψηλής» εγκληματικότητας και είτε «περιφέρεται ύποπτα», όπως σημειώνεται, είτε «δεν μπορεί να δικαιολογήσει πειστικά την εκεί παρουσία του». Αυτή, ωστόσο, η πρακτική βρίσκεται σε αντίθεση προς το Σύνταγμα και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Καταρχήν γιατί κάθε περιορισμός της ελευθερίας πρέπει να προβλέπεται σε τυπικό νόμο ή κανονιστική πράξη που στηρίζεται σε εξουσιοδότηση τυπικού νόμου, κάτι που δε συμβαίνει στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Επιπρόσθετα, όπως δέχεται το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), τα μέτρα περιορισμού της ελευθερίας είναι νόμιμα μόνον όταν δεν αφήνουν περιθώρια αυθαιρεσίας στις αστυνομικές αρχές και το άτομο μπορεί να προβλέπει την προσβολή της ελευθερίας του ως πιθανή συνέπεια συγκεκριμένης πράξης του. Η απλή παρουσία σε ορισμένο τόπο αποτελεί δικαίωμα, απόρροια της ελευθερίας ανάπτυξης της προσωπικότητας του άρθρου 5 παρ.1 του Συντάγματος, και δεν στοιχειοθετεί καθαυτή αντικειμενική ένδειξη εμπλοκής σε αξιόποινη πράξη. Η προσβολή λοιπόν της ελευθερίας στην περίπτωση αυτή διατηρεί τον άδικο χαρακτήρα της ως παράνομη βία (330 Π.Κ.) και παράνομη κατακράτηση (Σύνταγμα, 6 παρ.3).

Επίσης η συμπεριφορά των αστυνομικών emπίπτει κατά κανόνα και στις αξιόποινες προσβολές της τιμής (άρθρα 361 επ. Π.Κ.) ακόμα και όταν η σύλληψη είναι νόμιμη. Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας ορίζει ότι οι αστυνομικοί δεν πρέπει να χρησιμοποιούν βία παρά μόνο όταν υπάρχει ανάγκη και δεν επιτρέπεται να δεσμεύουν εκείνον που συλλαμβάνουν παρά μόνον αν αντιστέκεται ή είναι ύποπτος φυγής. Στην πράξη, ωστόσο, η χρήση βίας και η δέσμευση με χειροπέδες αποτελούν τακτική ρουτίνας ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά του ατόμου και στο μέτρο αυτό διατηρούν τον άδικο χαρακτήρα τους ως προσβολές της τιμής.

Οι παραπάνω πράξεις μπορούν υπό προϋποθέσεις να υπαχθούν και στην έννοια της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, ως προσβολές της αξιοπρέπειας, εφόσον ξεπερνούν τον αναγκαίο βαθμό ταπείνωσης που συνεπάγεται κάθε νόμιμο μέτρο δικονομικού εξαναγκασμού και έχουν επιπλέον ένα ελάχιστο επίπεδο βαρύτητας. Η δέσμευση με χειροπέδες έχει λόγου χάρι κριθεί ως εξευτελιστική μεταχείριση, εφόσον επηρεάζει την πνευματική κατάσταση του ατόμου ή γίνεται με σκοπό τον εξευτελισμό και την ταπείνωσή του. Προσβολή της αξιοπρέπειας σύμφωνα με το Σύνταγμα, συνιστά και η υποβολή του ατόμου σε απαξιωτικές συνθήκες κράτησης στο αστυνομικό τμήμα, πράξη για την οποία έχει καταδικαστεί πρόσφατα η χώρα μας από το ΕΔΔΑ, ενώ η πιο έντονη μορφή προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας είναι η χρήση της βίας για απόσπαση ομολογίας ή τιμώρηση ατόμων που βρίσκονται υπό κράτηση. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, αν ένα άτομο είναι σε καλή κατάσταση υγείας όταν τίθεται υπό κράτηση, ενώ όταν απολύεται φέρει τραύματα, το κράτος οφείλει να παράσχει επαρκείς εξηγήσεις για τον τρόπο με τον οποίο προκλήθηκαν οι κακώσεις.

Ιδιαίτερα ζητήματα εγείρει η αστυνομική βία όταν έχει ως αποτέλεσμα την προσβολή της ζωής. Το πλαίσιο στάθμισης μεταξύ των συγκρουόμενων συμφερόντων στην περίπτωση αυτή το καθορίζει το άρθρο 2 παρ.2 της ΕΣΔΑ κατά το οποίο: «Ο θάνατος δεν θεωρείται ως επιβαλλόμενος κατά παράβαση του άρθρου τούτου, εις ας

περιπτώσεις θα επήρχετο συνεπεία χρήσεως βίας κατάστασης απολύτως αναγκαίας: α) για την υπεράσπισιν οιοδήποτε προσώπου κατά παρανόμου βίας, β) διά την πραγματοποίησιν νομίμου συλλήψεως ή προς παρεμπόδισιν αποδράσεως προσώπου νομίμως κρατουμένου, γ) διά την καταστολήν, συμφώνως τω νόμω, στάσεως ή ανταρσίας». Η χρήση βίας λοιπόν που μπορεί να έχει –και ως μη ηθελημένο – αποτέλεσμα τη βλάβη της ζωής, πρέπει να είναι απολύτως ανάλογης βαρύτητας με την επιτυχία των επιδιωκόμενων σκοπών. Σημαντικό είναι ότι κατά το ΕΔΔΑ, το «απολύτως αναγκαίο» δεν κρίνεται μόνο με αντικειμενικούς όρους, αλλά και με βάση την ειλικρινή πίστη που δημιουργούν αυτοί στους αστυνομικούς ενώ ταυτόχρονα, για την εκτίμηση της απόλυτης αναγκαιότητας δεν λαμβάνεται υπόψη μόνο η δράση των κρατικών οργάνων που χρησιμοποιούν τη βία, αλλά και εκείνων που έχουν οργανώσει την επιχείρηση, οι οποίοι οφείλουν να πραγματοποιούν το σχεδιασμό με τέτοιο τρόπο ώστε η ανάγκη προσφυγής σε θανατηφόρα βία να ελαχιστοποιείται κατά το μέγιστο δυνατό βαθμό. Σε κάθε περίπτωση, η θανάτωση θεωρείται δικαιολογημένη μόνο για να αποτραπεί χρήση βίας κατά προσώπου ή για να καταστεί εφικτή η σύλληψη, η αποτροπή απόδρασης και η αντιμετώπιση στάσης ή ανταρσίας, εφόσον όμως το άτομο δημιουργεί άμεσο κίνδυνο για τη ζωή και τη σωματική ακεραιότητα άλλων. Αν το στοιχείο αυτό δε συντρέχει, μόνο το συμφέρον της πολιτείας για επιβολή του νόμου δε μπορεί να δικαιολογήσει αφαίρεση της ζωής. Τα παραπάνω, εν τέλει, οριοθετούν επαρκώς κάθε χρήση αστυνομικής βίας ώστε να διαφυλάσσονται στο μέγιστο βαθμό τα δικαιώματα, ατομικά και κοινωνικά, τα κατοχυρωμένα στο Σύνταγμα και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σε μία προσπάθεια σαφούς καθορισμού των μέσων άσκησης της αστυνομικής εξουσίας με βάση τις γενικές αρχές που διέπουν το Δίκαιο.

4.- Οπλοχρησία : το προηγούμενο νομοθετικό πλαίσιο

Μείζον θέμα το οποίο αφορά στην άσκηση βίας των αστυνομικών οργάνων και παρουσιάζει ενδιαφέρον από πλευράς δημοσίου δικαίου και συγκεκριμένα συνταγματικών δικαιωμάτων, είναι εκείνο της χρήσης όπλων κάθε είδους από τους αστυνομικούς. Πριν όμως συγκεκριμενοποιήσουμε, θα ήταν σκόπιμο να αναφερθούμε σε δύο νόμους σχετικά με την οπλοκατοχή και την οπλοχρησία.

α) Ο ν. 495/1976

Στον συγκεκριμένο νόμο, αρχικά ορίζεται σαφώς η έννοια κάθε είδους όπλου, των πυρομαχικών, καθώς και των εκρηκτικών υλών. Όπως προαναφέρθηκε, έννομο αγαθό του νόμου είναι η δημόσια τάξη. Βασική συμπεριφορά που τεκμαίρεται ως επικίνδυνη είναι η οπλοκατοχή. Επιπλέον όμως τυποποιούνται ως εγκλήματα και συμπεριφορές όπως η εισαγωγή, η κατασκευή κτλ. όπως και η οπλοφορία και οπλοχρησία.

Όσον αφορά στην εδώ αναλυόμενη συμπεριφορά, αυτή δηλαδή των αστυνομικών οργάνων, αποτελεί περίπτωση όπου η κατοχή, η οπλοφορία και οπωσδήποτε η προμήθεια όπλων είναι ανεκτή και μάλιστα επιθυμητή από την έννομη τάξη. Είναι αδιανόητη η ύπαρξη μιας άοπλης αστυνομίας... Αυτό ενδεικνύει την ανάγκη του κατ' εξαίρεση επιτρεπτού των γενικά απαγορευμένων σχετικών με όπλα συμπεριφορών, όταν αυτό επιβάλλεται από συμφέροντα υπέρτερα όπως είναι η δημόσια ασφάλεια και η επιβολή της τάξης, καθήκοντα κατά κανόνα αστυνομικά.

Έχει τεθεί το ζήτημα αν η οπλοκατοχή και η οπλοφορία των αστυνομικών υπάγονται στο νόμο και απλά κρίνονται νόμιμες ή αν δεν υπάγονται καθόλου σε αυτόν.

Υποστηρίζεται ότι ο ν. 495/1976 αφορά αποκλειστικά στους ιδιώτες και επομένως

τυποποιεί αυτά τα εγκλήματα ως ιδιαίτερα άρα δεν μπορεί να είναι δράστης τους αστυνομικός. Εξάλλου, στην αντίθετη άποψη, όπως ο Γ. Μπέκας αναφέρει στο σχετικό μ' αυτό το νόμο βιβλίο του, ο αστυνομικός που φέρει νόμιμα όπλο θα έπραττε καταρχήν άδिका, αφού θα πληρούσε τις αντίστοιχες αντικειμενικές υποστάσεις και θα υπήρχε μόνο λόγος άρσης του αδικού από το 20 Π.Κ. Το άτοπο είναι προφανές. Δεν είναι δυνατόν ο μεν νόμιμα οπλοκατέχων ιδιώτης να μην πράττει καταρχήν άδिका, ενώ ο επίσης νόμιμα οπλοκατέχων αστυνομικός να πράττει. Λοιπόν, μολοντί de lege ferenda θα έπρεπε να εντάσσονται στις εξαιρέσεις του νόμου και οι νόμιμα κατέχοντες ή φέροντες όπλα αστυνομικοί, de lege lata αυτό δεν φαίνεται πειστικό.

β) Ο ν. 2168/1993

Ως συμπλήρωμα του προηγούμενου νόμου ψηφίστηκε ο ν. 2168/1993 ο οποίος σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεσή του καλύπτει το κενό του ν. 495/1976 που εμφανίζεται ως ανεπαρκής, διότι κυρίως δεν καλύπτει διεξοδικά και με την αναγκαία πληρότητα το όλο φάσμα του θέματος των όπλων, εκρηκτικών μηχανισμών και υλών, τη νόμιμη κατοχή και οπλοφορία. Τούτο οφείλεται κατά μεγάλο μέρος στην ταχεία τεχνολογική εξέλιξη που κατέστησε επείγουσα και απολύτως αναγκαία την προσαρμογή της σχετικής νομοθεσίας μας στον ευαίσθητο αυτό τομέα.

Μ' αυτόν το νόμο, λοιπόν, ο αστυνομικός που οπλοφορούσε ή κατείχε όπλο παράνομα ή έκανε παράνομη χρήση του όπλου (άσκοποι πυροβολισμοί ή οπλοχρησία), τιμωρείτο με τις διατάξεις των άρθρων 7 παρ.8, 10 παρ.13, άρθρο 12 παρ.2 και άρθρο 14 του εν λόγω νόμου, όπως ο κάθε πολίτης που κατέχει όπλο ή οπλοφορεί παράνομα, έστω και αν το παράνομο της οπλοφορίας του κρινόταν σύμφωνα με τις τότε ισχύουσες ειδικές διατάξεις για την οπλοφορία των αστυνομικών.

Πλέον, ο αστυνομικός που κατέχει παράνομα όπλο, δεν έχει όμοια αντιμετώπιση με τον αντίστοιχο πολίτη-παραβάτη, αλλά κρίνεται μεν πάλι από τις διατάξεις αυτές, όμως η ιδιότητά του ως αστυνομικού επιβάλλει στο δικαστή να κινηθεί κατά την επιμέτρηση της ποινής προς το ανώτατο όριό της (δηλαδή τα 5 έτη φυλάκισης), επειδή ρητά ορίζεται ότι συντρέχει επιβαρυντική περίσταση.

Σκοπός ψήφισης του συγκεκριμένου νόμου ήταν η επείγουσα ανάγκη εναρμόνισης της νομοθεσίας με την υπ' αριθ. 91/477/18-6/1991 Οδηγία της ΕΟΚ, σχετική προς τον έλεγχο της απόκτησης όπλων και οπλοφορίας. Στόχοι του παρόντος νόμου είναι η καλύτερη κατοχύρωση της δημόσιας τάξης με παράλληλη εξυπηρέτηση των πολιτών με ένα σαφή, λεπτομερή και κατανοητό νόμο και με παράκαμψη χρονοβόρων διαδικασιών.

γ) Ειδικά νομοθετήματα για την οπλοχρησία των αστυνομικών

Σύμφωνα με τον ν. 2800/2000, που τροποποίησε και εν μέρει αντικατέστησε τον ν. 1481/1984, «αποστολή της αστυνομίας είναι η εξασφάλιση της δημόσιας ειρήνης και ευταξίας και της απρόσκοπτης κοινωνικής διαβίωσης των πολιτών, η πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος και η προστασία του Κράτους και του δημοκρατικού πολιτεύματος ». Για την επίτευξη αυτής της αποστολής η Αστυνομία λειτουργεί ως ένοπλο σώμα ασφαλείας και το προσωπικό της φέρει για την άσκηση των καθηκόντων του κατάλληλο οπλισμό, εφόδια και ειδικά μέσα, στη χρήση δε των όπλων και των ειδικών μέσων εκπαιδεύεται, ακόμη και στις σχολές και τα κέντρα εκπαίδευσης των ενόπλων δυνάμεων . Εξάλλου, οι αστυνομικοί και λόγω της φύσεως των καθηκόντων τους συχνά δημιουργούν αντιπάθειες άρα και λόγοι προσωπικής

ασφάλειας επιβάλλουν την οπλοφορία τους.

Συνακόλουθα οι αστυνομικοί πρέπει να οπλοφορούν και να χρησιμοποιούν τα όπλα τους. Αυτό δεν συνεπάγεται και το ότι όλοι οι αστυνομικοί είναι ικανοί να οπλοφορούν με κάθε είδους όπλο και σε οποιονδήποτε χώρο, χωρίς να ελλείπει και ο αντίλογος. Ο αστυνομικός που έχει προβλήματα ψυχολογικής φύσεως είτε λόγω γεγονότων που έζησε κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του είτε για άλλους εξωγενείς ή μη λόγους, δεν είναι λιγότερο επικίνδυνος, αν οπλοφορεί, από τον αντίστοιχης κατάστασης πολίτη. Επιπλέον, υπάρχουν θέσεις ή αποστολές στην υπηρεσία όπου δεν είναι απαραίτητη ή είναι και επικίνδυνη η οπλοφορία του αστυνομικού καθώς και χώροι (αεροσκάφη) ή διαδικασίες (εκλογές) όπου απαγορεύεται η οπλοφορία ακόμη και των αστυνομικών ή στρατιωτών. Επομένως, θα πρέπει να υπάρχουν προϋποθέσεις, και περιορισμοί στην οπλοκατοχή ή την οπλοφορία των αστυνομικών. Μέχρι την θέση σε ισχύ του ν. 3169/2003, ο οποίος θα αναλυθεί διεξοδικά παρακάτω, τα της οπλοφορίας των αστυνομικών καθορίζονταν, εκτός από την προαναφερθείσα γενική διάταξη του ν. 2800/2000, και από την Κανονιστική Διαταγή 7/87, η οποία όμως δεν στηρίζεται σε εξουσιοδοτική διάταξη, που όριζε ότι το δικαίωμα της οπλοφορίας του αστυνομικού δεν υπόκειται σε τοπικούς ή χρονικούς περιορισμούς. Το άρθρο 101 παρ.5 του ν.δ 3363/1955 προέβλεπε ότι η εν ενεργεία αστυνομικοί επιτρέπεται να φέρουν πιστόλι ή περίστροφο, υπηρεσιακό ή ιδιωτικό είτε εν στολή είτε με πολιτική περιβολή. Εξάλλου, το αρθ.9 παρ.2 του ν. 2800/2000 ορίζει ότι ο αστυνομικός είναι διαρκώς έτοιμος να αναλάβει υπηρεσία. Για την αγορά και την κατοχή ιδιωτικού όπλου από τους αστυνομικούς προβλεπόταν ότι δεν χρειάζεται άδεια κατοχής μόνο άδεια αγοράς. Η εν λόγω ρυθμίσεις εφαρμόζονταν αναλογικά και για τους συνοριακούς φύλακες και τους ειδικούς φρουρούς. Αναφορικά με τη χρήση του όπλου από τον αστυνομικό, τα πράγματα ήταν απόλυτα ασαφή και αντισυνταγματικά. Η διάταξη του άρθ. 133 του π.δ. 141/1991 παρέπεμπε για την περιπτώσιολογία της επιτρεπτής χρήσης στο άρθ. 1 του ν. 29/1943 με τον πρόσθετο περιορισμό ότι υπάρχει απόλυτη ανάγκη και αφού εξαντληθούν όλα τα ηπιότερα μέσα. Όμως ο ν. 29/1943 είχε ήδη κριθεί, ενώ ίσχυε, ως μη εφαρμόσιμος επειδή εμπεριέχει ασαφείς και ατελείς διατάξεις και παράλληλα ως αντισυνταγματικός επειδή είναι τόσο αόριστος που προσκρούει στην επιτασσόμενη από το άρθ. 5 του Συντάγματος προστασία της ανθρώπινης ζωής. Έτσι, τα δικαστήρια δεν χρησιμοποιούσαν τις προαναφερθείσες διατάξεις για να διαπιστώσουν το σύννομο της χρήσης του όπλου από τον αστυνομικό αλλά μόνο τις γενικές διατάξεις για την άμυνα (Άρθρα 22-24 Π.Κ.).

Τέλος, για την τιμώρηση του αστυνομικού γι' αυτή καθαυτήν την παράνομη χρήση όπλου του, χρησιμοποιούσαν τη διάταξη του άρθ.14 του ν. 2168/1993 για την οπλοχρησία.

Τα παραπάνω έκαναν επιτακτική την ανάγκη νομοθετικής παρέμβασης που να ρυθμίζει τα ζητήματα οπλοφορίας και χρήσης του όπλου από τους αστυνομικούς με τρόπο συνάδοντα με το Σύνταγμα. Με καθυστέρηση 60 ετών, με τη διαδοχική ανάληψη της πολιτικής ευθύνης δύο Υπουργών και ενός Υφυπουργού (Μιχ. Χρυσοχοϊδης που εισηγήθηκε το σχέδιο νόμου στη Βουλή ως Υπουργός Δημ. Τάξης, ο Π. Τσερτικίδης ως υφυπουργός και ο διάδοχος Υπουργός Δημ. Τάξης Γ. Φλωρίδης) και μετά από κυοφορία 1,5 έτους, τελικά τέθηκε σε ισχύ ο νέος ν. 3169/2003.

7. – Η νέα ρύθμιση. Ο ν. 3169/2003

Ο νόμος 3169/2003 φιλοδοξεί να ρυθμίσει, έστω και καθυστερημένα, με πληρότητα και σαφήνεια αφενός μεν τις προϋποθέσεις οπλοκατοχής και οπλοφορίας των

αστυνομικών, αφετέρου δε να προσδιορίσει τις επιμέρους προϋποθέσεις της επιτρεπτής χρήσης του όπλου, με την ευρεία έννοια του όρου (απειλή με όπλο ή επίδειξη αυτού).

Στο άρθρο 1 στοιχ. α' του εν λόγω νόμου ορίζονται τα υποκείμενα των συμπεριφορών που ρυθμίζονται με αυτόν. Έτσι, ως αστυνομικοί, που υπάγονται στις διατάξεις του νόμου είναι το αστυνομικό προσωπικό, οι ειδικοί φρουροί και οι συνοριακοί φύλακες, δηλαδή οι εκτελούντες καθήκοντα ασφάλειας που υπάγονται στο Υπουργείο Δημοσίας Τάξης. Δεν υπάγονται ευθέως στις διατάξεις του νόμου αυτού οι λιμενικοί, οι τελωνιακοί, οι δασοφύλακες, οι φύλακες εξωτερικής φρούρησης καταστημάτων κράτησης, οι φρουροί της Βουλής κτλ. Ακόμη, σύμφωνα με το άρθρο 1 στοιχ. β', ως οπλισμός του αστυνομικού ορίζονται τα όπλα και τα πυρομαχικά που επιτρέπεται να φέρει. Ο οπλισμός αυτός διακρίνεται σε στατικό, υπηρεσιακό ατομικό και ιδιωτικό ατομικό. Ο στατικός οπλισμός περιλαμβάνει τα όπλα, είτε πυροβόλα και λοιπά, είτε χημικά, που παρέχονται στον αστυνομικό για να εκτελέσει συγκεκριμένη αποστολή. Όσο διαρκεί η αποστολή καθώς και στον απαραίτητο πριν και μετά χρόνο, ο αστυνομικός κατέχει νόμιμα και χωρίς καμιά διατύπωση τα παραπάνω αντικείμενα. Μετά τη λήξη της αποστολής όμως τα αντικείμενα αυτά επιστρέφονται στην Υπηρεσία το ταχύτερο δυνατό και παραδίδεται η κατοχή τους στον αρμόδιο για τη φύλαξή τους. Ο υπηρεσιακός ατομικός οπλισμός αποτελείται από το πιστόλι με τα πυρομαχικά του και την αστυνομική ράβδο. Η κυριότητα των αντικειμένων αυτών ανήκει στο Δημόσιο, αλλά η κατοχή τους παραδίδεται στον αστυνομικό για όσο χρόνο υπηρετεί και εφόσον δε συντρέχει κάποιος λόγος επιστροφής τους. Ο ιδιωτικός ατομικός οπλισμός περιλαμβάνει τα όπλα και πυρομαχικά που ανήκουν κατά κυριότητα στον αστυνομικό, δηλαδή συνήθως το πιστόλι, περίστροφο ή μη, το οποίο ο αστυνομικός, έχοντας άδεια αγοράς, κατοχής και οπλοφορίας, απέκτησε νόμιμα. Το ιδιωτικό πιστόλι του αστυνομικού αντιμετωπίζεται, τηρουμένων των αναλογιών, όπως και το υπηρεσιακό, δηλαδή επιτρέπεται να το κατέχει και να το φέρει με τις ίδιες προϋποθέσεις. Πάντως, το ιδιωτικό ατομικό όπλο που νόμιμα φέρεται (άρθρο 2 παρ.6 του ν. 3169/2003) θεωρείται και αυτό ως υπηρεσιακό κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του αστυνομικού (άρθρο 2 παρ.7 εδ. β' του ν. 3169/2003).

α) Η χρήση του αστυνομικού όπλου. Αξιοποίηση.

Ο αστυνομικός κατά την τέλεση των καθηκόντων του, μπορεί να χρειαστεί να χρησιμοποιήσει τον οπλισμό που φέρει. Συνακόλουθα, με τη χρήση κάποιου από τα όπλα του ενδέχεται να προκαλέσει προσβολή εννόμου αγαθού τρίτου προσώπου. Κριτήριο για το αν η συμπεριφορά αυτή θεωρείται αξιόποινη είναι το αν η χρήση του όπλου υπό τις εκάστοτε συνθήκες είναι σύννομη ή παράνομη. Αν είναι παράνομη, τότε η πράξη του αστυνομικού είναι τελικά άδικη και απομένει να ερευνηθεί αν είναι και τελικά καταλογιστή και τιμωρητή, ώστε να συνιστά έγκλημα και να επιβληθεί ποινή. Αν όμως δεν είναι παράνομη, τότε η πράξη δεν είναι άδικη άρα ούτε και αξιόποινη.

Αντίστροφα, αν ο αστυνομικός πρέπει να επέμβει και να χρησιμοποιήσει το όπλο του και δεν το κάνει, έχει ποινική ευθύνη όχι μόνο για παράβαση καθήκοντος, αλλά ίσως και για δια παραλείψεως τελούμενο έγκλημα ενέργειας λόγω της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης του αστυνομικού να επεμβαίνει και να χρησιμοποιεί το όπλο του όταν αυτό είναι αναγκαίο και δεν ξεπερνά τα πλαίσια της νομιμότητας.

Σημαντικό είναι ότι ο νόμος διακρίνει τέσσερις περιπτώσεις οπλοχρησίας των αστυνομικών. Πρώτον, τον εκφοβιστικό πυροβολισμό, ο οποίος γίνεται συνήθως

στον αέρα με σκοπό τον εκφοβισμό του δράστη. Δεύτερον, τον πυροβολισμό κατά πραγμάτων σκοπός του οποίου είναι να παρεμποδίσει το δράστη να δραπετεύσει χωρίς να θιγεί η σωματική του ακεραιότητα. Τρίτον, ο πυροβολισμός ακινητοποίησης με σκοπό να ακινητοποιήσει το δράστη, γι' αυτό και έχει ως στόχο τον ίδιο, όχι όμως ένα ζωτικό όργανό του και τέλος ο πυροβολισμός εξουδετέρωσης όπως χαρακτηριστικά λέγεται, ο οποίος έχει στόχο το θάνατο του δράστη, γι' αυτό και συνήθως βλάπτει κάποιο ζωτικό όργανό του.

Στην παραπάνω διάκριση διακρίνουμε μια κλιμάκωση, μία διαβάθμιση των περιπτώσεων οπλοχρησίας των αστυνομικών από την ηπιότερη μορφή της, τον εκφοβισμό, έως και την έσχατη, την εξουδετέρωση, τον θάνατο του δράστη. Όσο προχωρούμε προς τα πάνω οι προϋποθέσεις χρησιμοποίησης του όπλου γίνονται όλο και αυστηρότερες για να φτάσουμε να επιτρέπεται ο πυροβολισμός εξουδετέρωσης, μόνο όταν κινδυνεύει η ζωή του ίδιου του αστυνομικού ή τρίτων προσώπων και ποτέ άλλοτε. Ειδικά ο πυροβολισμός ακινητοποίησης επιτρέπεται, «αν αυτό απαιτείται» στις περιοριστικώς υπό του νόμου (άρθρο 3 του ν. 3169/2003) αναφερόμενες περιπτώσεις, συγκεκριμένα στην απόκρουση ένοπλης επίθεσης, την αποτροπή τέλεσης ορισμένων κακούργημάτων, τη σύλληψη καταδικασθέντος ή υποδίκου ή καταδιωκόμενου για αυτόφωρο κακούργημα ή πλημμέλημα υπό προϋποθέσεις, την αποτροπή παράνομης εισόδου στη χώρα, την προστασία εγκαταστάσεων κοινής ωφέλειας, την αποτροπή απόδρασης ή ελευθέρωσης κρατουμένου που επιχειρείται με ένοπλη επίθεση και τη αποτροπή αφοπλισμού αστυνομικού κατά την υπηρεσία του. Ο νόμος δηλαδή κάνει μία τομή υπέρ της ζωής των τρίτων προσώπων σε περίπτωση που οι περιστάσεις επιβάλλουν επιλογή της ζωής αυτών ή της ζωής του δράστη. Σ' ότι αφορά στους πυροβολισμούς ακινητοποίησης και εκφοβισμού, η διατύπωση του νόμου φαίνεται να επιτρέπει τη χρήση όπλων και σε περιπτώσεις που η θανατηφόρα βία δεν δικαιολογείται. Θα μπορούσε ασφαλώς να προβληθεί η αντίρρηση ότι με τους πυροβολισμούς αυτούς δεν στοχεύονται ζωτικά όργανα του σώματος και δεν μπορεί επομένως να υπάρξει από αυτούς θανατηφόρο αποτέλεσμα. Μια τέτοια υπόθεση όμως είναι εσφαλμένη, καθώς στην πράξη, πολύ συχνά, ακόμα και εκφοβιστικοί πυροβολισμοί καταλήγουν σε βαρύτατο τραυματισμό ή θανάτωση, εξαιτίας λ.χ. της κακής ορατότητας ή της κίνησης του στόχου. Για το λόγο αυτό είχε προταθεί από τον Εισαγγελέα Α. Π. να επιτρέπονται και οι εκφοβιστικοί πυροβολισμοί μόνον όταν επιτρέπονται και πυροβολισμοί για τραυματισμό ή θανάτωση, θέση που προκύπτει και από τις κατευθύνσεις του ΟΗΕ ως προς τη χρήση όπλων από τις δυνάμεις ασφαλείας, η οποία ωστόσο δεν υιοθετήθηκε στο νέο νόμο. Έτσι όμως η ζωή των πολιτών παραμένει εκτεθειμένη στον κίνδυνο που συνεπάγεται η χρήση των όπλων, σε περιπτώσεις που δεν δικαιολογείται η προσβολή της κατά την ΕΣΔΑ.

Το στοιχείο αυτό επιβάλλει μια ερμηνεία του νέου νόμου με τέτοιο τρόπο, ώστε να ενσωματωθούν σε αυτόν οι προϋποθέσεις του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ, ερμηνεία που μπορεί να στηριχθεί και στο άρθρο 3 παρ.2 του νόμου, το οποίο καθιερώνει την αρχή της αναλογικότητας ως γενικό κανόνα κάθε χρήσης πυροβόλου όπλου. Στο μέτρο που η χρήση του όπλου συνιστά εν δυνάμει κίνδυνο για την ανθρώπινη ζωή, το αναγκαίο πλαίσιο στάθμισης, όπως προκύπτει από την ΕΣΔΑ, δημιουργεί ένα αμάχητο τεκμήριο για την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας και επομένως ένα ελάχιστο προαπαιτούμενο για την δικαιολόγηση του πυροβολισμού. Με βάση την ερμηνεία αυτή οι προϋποθέσεις που δικαιολογούν τους εκφοβιστικούς πυροβολισμούς και τους πυροβολισμούς ακινητοποίησης, όταν μπορούν να δημιουργήσουν κίνδυνο ζωής, συνιστούν επιπλέον αναγκαίους όρους για την άρση του αδίκου, εφόσον όμως υπάρχουν οι ελάχιστες προϋποθέσεις που απαιτεί το άρθρο 2 της ΕΣΔΑ για κάθε

προσβολή της ζωής. Με τους περιορισμούς αυτούς και οι αστυνομικοί είναι σε θέση να γνωρίζουν πότε, χωρίς κίνδυνο ποινικής τους εμπλοκής, μπορούν να κάνουν χρήση των όπλων και ταυτόχρονα διασφαλίζεται η ζωή των πολιτών.

β) Η αρχή της αναλογικότητας ως ειδικότερη προϋπόθεση της νομιμότητας

Σ' αυτό το σημείο σκόπιμο θα ήταν να αναφερθούμε ειδικότερα στην αρχή της αναλογικότητας ως απαγόρευση του υπερμέτρου, η οποία θα πρέπει να διέπει κάθε τομέα της κρατικής δράσης, για να είναι αυτή η τελευταία σύμφωνη με την νομιμότητα. Πιο συγκεκριμένα, κάθε επαχθής κρατική δράση οφείλει κατά ρητή πλέον συνταγματική επιταγή να μην εμφανίζεται ως υπέρμετρα βλαπτική για τα έννομα αγαθά των πολιτών. Η αρχή της αναλογίας με την ευρεία έννοια του όρου, όπως συνήθως λέγεται αυτή, περιλαμβάνει τις επιμέρους αρχές της προσφορότητας ή καταλληλότητας ή αποτελεσματικότητας, της αναγκαιότητας και της αναλογίας με τη στενή έννοια . Το ορολογικό πρόβλημα της χρήσης του ίδιου όρου με δύο έννοιες, ευρεία και στενή, οδήγησε μεγάλο μέρος της ελληνικής επιστήμης να συμπεριλάβει τις παραπάνω επιμέρους αρχές στη γενικότερη αρχή της απαγόρευσης του υπερμέτρου ταυτίζοντάς την με τη αναλογικότητα με ευρεία έννοια. Η αρχή αυτή αναλύεται και εξειδικεύεται στις σχετικά με όπλα συμπεριφορές των αστυνομικών, πρώτον ως την ανάγκη ύπαρξης ενός νομίμου στόχου της εν λόγω κρατικής δράσης, δηλαδή της οπλοκατοχής και κυρίως της χρήσης των όπλων από αστυνομικό(νόμιμη σκοπιμότητα). Δεύτερον, η οπλοκατοχή ή η χρήση του όπλου θα πρέπει να είναι πρόσφορη να οδηγήσει στην επίτευξη αυτού του στόχου(προσφορότητα). Τρίτον η οπλοκατοχή ή η χρήση του όπλου να είναι το λιγότερο επαχθές για τον πολίτη, μεταξύ εξίσου προσφόρων μέσων(αναγκαιότητα) και τέλος η προσβολή των αγαθών του πολίτη με την οπλοκατοχή ή τη χρήση του όπλου από τον αστυνομικό, να μην είναι αξιολογικά ανώτερη από τον επιδιωκόμενο σκοπό(αναλογικότητα). Δηλαδή, να μην θυσιάζονται ιδιαίτερης αξίας ατομικά έννομα αγαθά για να επιτευχθεί ένας ήσσονος σημασίας στόχος . Έτσι, εάν η συγκεκριμένη χρήση του όπλου, έστω και αν είναι η μόνη αποτελεσματική για την αποτροπή τέλεσης του εγκλήματος, εμφανίζεται ως δυσανάλογα βαριά σε σχέση με το ίδιο το έγκλημα π.χ. πυροβολισμός κατά πορτοφολά που φεύγει με τα χρήματα που άρπαξε, τότε η πράξη του πυροβολισμού προσκρούει στην αρχή της απαγόρευσης του υπερμέτρου και ειδικότερα στην αρχή της αναλογικότητας με στενή έννοια, οπότε είναι παράνομη.

Ο νόμος 3169/2003 ορίζει ρητά στο άρθρο 3 παρ.2, 3 και 7, την παραπάνω αρχή. Έτσι σε αφηρημένο επίπεδο, τίθεται κανόνες που εξασφαλίζουν την, κατά το μέτρο του δυνατού, βεβαιότητα αναφορικά με την μη επικινδυνότητα της οπλοκατοχής και οπλοφορία του αστυνομικού (έλεγχος καταλληλότητας κτλ.), και ορίζονται οι προϋποθέσεις όχι μόνο της με στενή έννοια χρήσης του όπλου (πυροβολισμού), αλλά και της απειλής με όπλο, όπου εκτός των ειδικών προϋποθέσεων τίθενται και οι γενικοί κανόνες επιλογής του ηπιότερου μέσου και της προειδοποίησης. Τέλος ο νομοθέτης προβαίνει σε συγκεκριμένες σταθμίσεις, όπου οι επαχθέστερες χρήσεις του όπλου απαγορεύονται, αν υπάρχει κίνδυνος να πληγεί αμέτοχος τρίτος ή εναντίον πλήθους ή φεύγοντος προσώπου ή ανηλίκου, με εντελώς συγκεκριμένες εξαιρέσεις. Η νομοθετική αυτή εξειδίκευση της αρχής της αναλογικότητας δεν είναι περιττή. Μολονότι η μη πρόβλεψη της αρχής αυτής στον συγκεκριμένο νόμο δεν θα εμπόδιζε την εφαρμογή της, αφού έχει συνταγματική κάλυψη, η αποσαφήνιση των περιπτώσεων διευκολύνει τον αστυνομικό παρέχοντάς του ασφάλεια δικαίου, αφού πλέον γνωρίζει με σαφήνεια τι είναι νόμιμο και τι όχι. Συνεπώς ο αστυνομικός, έχοντας σαφή και ασφαλή εικόνα των ορίων της νόμιμης χρήσης του πυροβόλου

όπλου του αλλά και, αντίστροφα, της υποχρέωσής του να το χρησιμοποιεί, δε θα αποφεύγει την εμπλοκή του σε περιστατικά που πρέπει να επέμβει, ούτε θα παραλείπει να χρησιμοποιήσει το όπλο του, από φόβο ποινικής δίωξης. Αντίθετα, βάσιμα μπορεί να ελπίζεται ότι δεν θα χρησιμοποιεί το όπλο του χωρίς να πρέπει, αφού πλέον δε θα νομίζει ότι νομιμοποιείται να το κάνει, ή τουλάχιστον αν το κάνει, θα ξέρει ότι αυτό είναι παράνομο και ότι απειλούνται εναντίον του συγκεκριμένες ποινικές κυρώσεις.

Παράλληλα, η εξειδίκευση της αρχής της αναλογικότητας στην ένοπλη αστυνομική δράση καθοδηγεί και τον εφαρμοστή του δικαίου, απαλλάσσοντάς τον από την υποχρέωση να αναζητά την ερμηνεία της γενικής αυτής αρχής σε κάθε χρήση όπλου από αστυνομικό.

6) Ειδικότερα θέματα χρήσης των όπλων-προϋποθέσεις, κυρώσεις, περιπτώσιολογία

Η παράνομη χρήση του όπλου είναι το οριακό σημείο, στο οποίο η προσβολή των ενόμων αγαθών της δημοσίας τάξης, όπως αυτή πιο πάνω ορίστηκε, και της αυθεντίας της αστυνομικής αρχής παύει να συντελείται με διακινδύνευση και επέρχεται βλάβη τους.

Η έννοια της χρήσης του πυροβόλου όπλου ορίζεται ρητά από το νομοθέτη στο άρθρο 1 στοιχ. δ' του ν. 3169/2003. Είναι «η κατά προορισμόν του ενεργοποίηση του όπλου και η εκτόξευση βλήματος (πυροβολισμός)». Συνεπώς δεν συνιστά χρήση του πυροβόλου όπλου η χρησιμοποίησή του σαν ρόπαλο, ούτε η απειλή με αυτό, αφού απαιτείται ενεργοποίησή του σύμφωνα με τον προορισμό του, ο οποίος για τα πυροβόλα όπλα είναι η εκτόξευση αντικειμένου ικανού να επιφέρει κάκωση ή βλάβη της υγείας σε πρόσωπα ή βλάβη σε πράγματα ή να προκαλέσει πυρκαγιά. Επίσης δεν συνιστά χρήση, αλλά ίσως μόνο απόπειρα χρήσης του όπλου, η πίεση της σκανδάλης, αν το όπλο δεν εκτυρσοκροτήσει, όπως και η εκτυρσοκρότηση αν δεν εκτοξευθεί βλήμα επειδή π.χ. το φυσίγγιο ήταν άσφαιρο.

Για τη νομιμότητα της χρήσης του όπλου εκτός από την τήρηση της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας, όπως προαναφέρθηκε, απαιτούνται και άλλες προϋποθέσεις, που εξασφαλίζουν την σκοπιμότητα, την αναγκαιότητα και συνακόλουθα την τελική νομιμότητα του πυροβολισμού. Αυτές είναι η δήλωση της ιδιότητας του αστυνομικού και η προειδοποίηση του πολίτη για τον επικείμενο πυροβολισμό, η απαίτηση διαταγής ανωτέρου, αν οι αστυνομικοί λειτουργούν ως ομάδα, η υποχρέωση μη εκτέλεσης αντισυνταγματικής ή πρόδηλα παράνομης προσταγής για πυροβολισμό. Η υποχρέωση άμεσης αναφοράς στην Υπηρεσία και στις δικαστικές αρχές, μετά από κάθε χρήση πυροβόλου όπλου δεν επηρεάζει τη νομιμότητα της χρήσης, αφού έπεται του πυροβολισμού, απλά, αν δεν εκπληρωθεί συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα.

Η χρήση του όπλου από τον αστυνομικό επιτρέπεται μόνο εφόσον αυτή απαιτείται για να εκπληρώσει το υπηρεσιακό του καθήκον . Αυτό είναι λογικό, εφόσον ο ν. 3169/2003 εξειδικεύει τη νομιμότητα της χρήσης πυροβόλου όπλου κατά την άσκηση της αστυνομικής εξουσίας. Αν ο αστυνομικός χρησιμοποιήσει το όπλο του εκτός υπηρεσίας δεν καλύπτεται από τις επιτρεπτικές του πυροβολισμού διατάξεις του νόμου αυτού, αλλά ίσως από τις γενικές διατάξεις για την άμυνα, την κατάσταση ανάγκης κτλ., εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις τους. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να συμπληρωθεί ότι θεωρείται εκπλήρωση καθήκοντος και η αυτόβουλη ή κατόπιν διαταγής επέμβαση του αστυνομικού σε περιπτώσεις έκτακτης υπηρεσίας. Η εν λόγω προϋπόθεση αφορά σε όλα τα είδη οπλισμού του αστυνομικού.

Σημειωτέον ότι αναγκαία είναι, προφανώς, η χρήση του πυροβόλου όπλου όταν είναι

αντικειμενικά πρόσφορη να επιτύχει τους σκοπούς της αστυνομίας. Αν ο πυροβολισμός είναι αντικειμενικά απρόσφορος να επιτύχει αυτούς τους σκοπούς δεν μπορεί να θεωρηθεί επιτρεπτός, αφού δεν είναι αναγκαίος.

Ένα άλλο θέμα που πρέπει να θιγεί σε αυτό το σημείο είναι τα μέσα επίτευξης του σκοπού του αστυνομικού, εκ των οποίων ο πυροβολισμός απαγορεύεται αν ο παραπάνω σκοπός μπορεί να επιτευχθεί το ίδιο αποτελεσματικά, αλλά με ηπιότερα μέσα. Ο νόμος, στο άρθρο 3 παρ2 στοιχ. α' αναφέρει: «Ο αστυνομικός επιτρέπεται να κάνει χρήση πυροβόλου όπλου εφόσον... έχουν εξαντληθεί όλα τα ηπιότερα του πυροβολισμού μέσα, εκτός αν αυτά δεν είναι διαθέσιμα ή πρόσφορα στη συγκεκριμένη περίπτωση. Ηπιότερα μέσα είναι κυρίως παραινήσεις, προτροπές, χρήση εμποδίων, σωματικής βίας, αστυνομικής ράβδου, επιτρεπτών χημικών ουσιών ή άλλων ειδικών μέσων, προειδοποίηση για χρήση πυροβόλου όπλου ή απειλή με πυροβόλο όπλο.» Οι παραινήσεις είναι συμβουλές του αστυνομικού σε φιλικό και ήπιο τόνο. Αναφορικά με τις προτροπές, πρόκειται για εντολές του αστυνομικού που μπορεί να εκδηλώνονται και επιτακτικά. Για τη σωματική βία, αυτή εννοείται χωρίς αντικείμενα αλλά μόνο τη φυσική δύναμη του αστυνομικού. Η χρήση της αστυνομικής ράβδου επιτρέπεται σε περιπτώσεις άμυνας ή ύπαρξης σχετικής διαταγής ανωτέρου. Έτσι, δεν επιτρέπεται ο αστυνομικός να πυροβολήσει τον, έστω άοπλο, ληστή αν μπορεί στη συγκεκριμένη περίπτωση να τον εξουδετερώσει με χτύπημα με τη ράβδο. Όσον αφορά στις χημικές ουσίες αντιπροσωπευτικότερο παράδειγμα είναι η χρήση δακρυγόνων.

Σε περίπτωση που οι αστυνομικοί λειτουργούν ως ομάδα, απαγορεύεται από τον αστυνομικό-μέλος της ομάδας αυτής η χρήση του όπλου του, αν δεν του δοθεί σχετική εντολή από τον επικεφαλής της ομάδας. Η διάταξη αυτή τείνει, παράλληλα με το περιορισμό της χρήσης του όπλου για τους προαναφερθέντες λόγους, και στην προστασία της επιτυχίας της αποστολής της ομάδας, εφόσον αναθέτει στον εμπειρότερο αστυνομικό τη στάθμιση των περιστάσεων, ώστε αυτός να κρίνει αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις πυροβολισμού. Σημειωτέον ότι η απαγόρευση αυτή δεν ισχύει αν ο αστυνομικός δέχεται ο ίδιος επίθεση από την οποία κινδυνεύει να υποστεί βαριά σωματική βλάβη ή να σκοτωθεί.

Αντίστροφα, η διαταγή ανωτέρου, είτε πρόκειται για επικεφαλής είτε απλά για ιεραρχικά προϊστάμενο, προς τον αστυνομικό να πυροβολήσει, δε λειτουργεί πάντα ως λόγος άρσης του αδικού του αστυνομικού που πυροβόλησε, ώστε στη θέση του να τιμωρηθεί ως έμμεσος αυτουργός αυτός που έδωσε την τυπικά νόμιμη διαταγή (Προσταγή – άρθρο 21 Π.Κ.). Αν η προσταγή αυτή, τυπικά μεν είναι νόμιμη, αλλά ουσιαστικά είναι αντισυνταγματική ή πρόδηλα παράνομη στο περιεχόμενό της δεν αίρει τον άδικο χαρακτήρα της πράξης του πυροβολισμού, ο ανώτερος δε τιμωρείται όχι ως έμμεσος αλλά ως ηθικός αυτουργός

Όσον αφορά, τέλος, στις κυρώσεις οι οποίες επιβάλλονται στους αστυνομικούς, σε περίπτωση παράνομης χρήσης του υπηρεσιακού τους όπλου, αυτές είναι ανάλογες με το είδος του πυροβολισμού τους (εκφοβιστικός, κατά πραγμάτων, ακινητοποίησης και εξουδετέρωσης), όπως αυτά αναλύθηκαν παραπάνω.

Η εκτέλεση από αστυνομικό παράνομου εκφοβιστικού πυροβολισμού τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών και μάλιστα ανεξάρτητα από το αν ο προς εκφοβισμό άλλος πειθάρχησε στις εντολές του αστυνομικού. Για τον παράνομο πυροβολισμό κατά πραγμάτων ο νόμος προβλέπει φυλάκιση επίσης τουλάχιστον 3 μηνών (άρθρο 6 παρ.4) και είναι τετελεσμένο, ανεξάρτητα από το αν τελικά

ευστόχησε και έβλαψε το πράγμα ή όχι. Για την εκτέλεση παράνομου πυροβολισμού ακινητοποίησης, αυτή τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 6 μηνών, δηλαδή από 6 μήνες μέχρι 5 έτη, ανεξάρτητα από την ποινή που ενδεχομένως θα επιβληθεί στον αστυνομικό για το εγκληματικό αποτέλεσμα που πιθανόν προκάλεσε ο πυροβολισμός αυτός ή για την απόπειρά του, αν τελικά δεν ευστόχησε. Τέλος, για το παράνομο πυροβολισμό εξουδετέρωσης προβλέπεται φυλάκιση τουλάχιστον 6 μηνών, εξισώνεται δηλαδή η ποινική αξιολόγησή του με τον πυροβολισμό ακινητοποίησης. Ανεξάρτητα όμως από οποιαδήποτε ποινική μεταχείριση του παρανομήσαντος αστυνομικού, επιθυμητό είναι να μην φτάσουμε στο σημείο να δικάζουμε αστυνομικούς και συνεπώς να μη χρειαστεί να τραυματιστούν ή και να θανατωθούν αθώοι, ή και όχι, πολίτες από όπλα που δε θα έπρεπε να χρησιμοποιηθούν ή που χρησιμοποιήθηκαν με λάθος τρόπο. Τα αστυνομικά όργανα οφείλουν να επιδεικνύουν την προσοχή και την υπευθυνότητα που αρμόζει στη θέση και την εξουσία που τους έχει απονεμηθεί.

7) Συμπέρασμα

Συμπερασματικά, και ανεξάρτητα από κάθε ποινικό ή άλλο νόμο που ρυθμίζει την οπλοχρησία των αστυνομικών και γενικά την άσκηση της εξουσίας τους, το ζητούμενο σε κάθε έκφανση της κρατικής εξουσίας είναι ο σεβασμός των πρωταρχικών και θεμελιωδών δικαιωμάτων, των ανθρώπινων. Γιατί η ανθρώπινη προσωπικότητα και η ατομική αξιοπρέπεια τίθεται υπέρ πάντων σε μία ανθρωποκεντρική έννομη τάξη όπου όλα πηγάζουν από την ανθρώπινη υπόσταση, με ταυτόχρονο σεβασμό στους ισχύοντες θεσμούς και τις καθιερωμένες εξουσίες. Ιδιαίτερα η σημερινή, ρευστή σε πολλούς τομείς, κοινωνία, έχει ανάγκη από θεσμούς που δεν καταργούν τα δικαιώματα και από δικαιώματα που δεν αναιρούν τους θεσμούς. Το ισχύον δίκαιο παρέχει τα εχέγγυα για μια αποτελεσματική και εποικοδομητική στάθμισή τους. Σε τελική ανάλυση, κάθε εξουσία δημιουργήθηκε από τον άνθρωπο για τον άνθρωπο και για να συνεχίσει να εκπληρώνει τον προορισμό της, οφείλει να βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα, αυτά που ο σεβασμός τους δεν πηγάζει, ούτε έχει ανάγκη να πηγάζει από τυπικά κείμενα και νόμους, αλλά επιβάλλεται από τη ηθική, μια ηθική κοινωνική, την οποία πρέπει να έχουν όλα τα μέλη μιας κοινωνίας που θέλει να αποκαλείται φιλελεύθερη και δημοκρατική.